

natuurlijk, maar  
aank, dat men de  
dan op uitnoodi-  
Lutjegast, deze  
zicht liet hooren.  
den wil om door  
bij de gerefor-  
tar-bij-den-voort-  
urlijk niets van  
nadere samen-  
de uitnoodiging  
iets meer relief  
ie reeds min of  
nog naar onder-  
en waarin met  
kunnen worden  
wil, om alle be-  
orden.

akel woord in te  
of bij de vrij-  
culier zich had

artikel), dat wij  
werken, dat het  
berekening van  
als het op een  
is voltrekt zich  
in de Gerefor-  
voor elken man,  
isch opgelegden  
aan het onder-  
aan de aan-  
f te beloven, en  
is beweerde on-  
maar gehoor-  
ormatie aller-  
ot wie met  
d. Vandaar de  
1944; vandaar  
keraden en an-

angebeeld bij een  
le vraag, of men  
terecht van ons  
do de vraag, of  
zonder eerst te  
lo de vrijmaking  
nachen hier wat  
ormeerde kerken  
in gefulch — in  
bij hen, die ons  
pen der kudde  
en getyran-  
ouder hen, die  
ndividuele ver-  
de broeders en  
smede voor die  
vrij te maken  
bestaande orde,  
ort te zetten en  
nee te gaan. En  
zou het punt,  
er voor de aan-  
a met de Chris-

gen, waarin we  
Geref. Kerken  
r eenige terug-  
over hebben uit-  
laten veriefden,  
e dakloosen on-  
erk ergens, doch  
zen.

bedoeling, een  
wachten, eer we  
Geref. kerken  
en, om dit aan-  
a n g s d e n  
k w a s. Daar-  
elijk het onder-  
d opnemen van  
ig ware revolu-  
houding tegen-  
hadden samen-  
zaak van Gods  
stelijke Gerefor-  
ar een „oecu-  
e basis, en we  
a „De Wekker”,  
ons best heb-  
die de hiër-  
de groote on-  
k, meebrengen,  
als wij er be-  
roepen tot een  
nuleren en der

K. S.

Laten we U iets over den inhoud vertellen! Eerst komt een foto van prof. Holwerda, den rector, gevolgd door vele gegevens omtrent de Hoogeschool en veel wetenswaardigs over het studentencorps, opgeleust door een foto van den Senaat. Opgegeven zijn de vereischte boeken voor prop., cand. en doctoraal examens; lijst van studenten, verslag iustrumviering, varia enz. Maar naast dit alles bevat deze Almanak een belangrijk artikel van den heer D. Deddens, theol. cand., over art. 36 der Nederl. Geloofsbelijdenis. Dat over de materie hier behandeld, 't laatste woord nog niet gezegd en geschreven is, ook niet na het referaat op „t Amersfoortsche congres” Maart-April '48, bewijst deze bijdrage tot het recht verstaan van onze belijdenis.

Kortom, allen, die willen meeleven met den arbeid onzer Hoogeschool, kunnen dezen Almanak slechts noode missen!

Temeer nog, daar de oplaag beperkt is, verzoeken wij U Uw bestellingen, zoo spoedig mogelijk, en wel vóór 25 April, te verzenden aan onderstaand adres. De prijs is ongeveer f 6.—. Bestelling per giro is natuurlijk ook mogelijk. Het gironummer is 105162 ten name van het Stud. corps „F.Q.I.”, Broederweg 15, Kampen. Boelestraat 36. J. MULDER.

P.S. Van harte aanbevolen. De studenten staan voor groote uitgaven, ze kunnen den steun niet missen. En het Schoolleven kan den almanak niet missen. Het is geen kwestie van een „grapje”. K. S.

## Kerkstijl

Bij den Kerkeraad van Neede kwam een schrijven in van eenige Canadeesche emigranten, die vertellen, dat zij momenteel kerkelijk „dakloos” zijn. Bij de Chr. Ref. Church kunnen zij niet terecht, omdat ze daar hun mond moeten houden en bij de Prot. Ref. Churches willen zij niet terecht, omdat daar een „supralapsaristische opvatting van Uitverkiezing en Verbond zou heerschen, waarbij zij verwijzen naar art. van Ds Van Raalte in zijn kerkbode.

Nu vragen deze broeders: „Kom over en help ons!”

Zij willen één of twee predikanten uit Nederland hebben om de „Kerk te institueeren”.

Ds Van Raalte schrijft nu in De Wachter: „Wij moeten deze broeders helpen..... dat kan zoo niet blijven.....”.

Wij vragen ons af: is dat inderdaad juist?

Ik herinner mij, dat Prof. Schilder eens schreef: Wanneer ik in Rusland ging wonen, zou mijn roeping zijn daar, vóór alles eerst te zoeken naar de resten van Christus' Kerk en wanneer ik die daar nog vond, zou het mijn roeping zijn mij daarbij aan te sluiten, en, als 't noodig mocht blijken, van dááruit te gaan reformeeren.

Wij gelooven, dat dit de weg is die elke emigrant te gaan heeft. Ziet hij daar tegenop, dan moet hij niet gaan emigreeren, maar rustig blijven waar hij is.

Wij belijden, dat Christus Zijn Kerk op aarde in stand houdt. Dat is dus niet alleen in Nederland, maar ook buiten onze grenzen. Wie emigreert heeft naar Christus' Kerk te zoeken, dáár waar hij gaat wonen. En eerst wanneer hem blijkt, dat de Kerk (wanneer noodig) daar geen gehoor meer geeft aan den reformatorischen oproep tot bekeering, heeft een emigrant andere wegen te zoeken.

„Dakloos” is hij niet, dat is een uitdrukking die de H. Schrift en onze confessie niet kennen.

Emigranten die naar Amerika of Canada vertrekken hebben de roeping aansluiting te zoeken bij de Prot. Ref. Church, dat is daar de Kerk, die de Heere geplant heeft. Wij spreken veel over de „plaatselijke Kerk”; welnu, we hebben ons, óók als emigranten, daaraan te houden. Dat is kerkstijl. We moeten niet eigenzinnig kerke willen gaan spelen. En zeker niet eenzijdig willen emigreeren en anderzijds het Nederlandsche leven, ook niet het Nederlandsche kerkelijke leven willen vasthouden. Iedere emigrant heeft de roeping voor alles te vragen wat God kerkelijk in de historie van het land waar hij toe behoort, gedaan heeft.

v. SPRONSEN.

P.S. Indien wij gelegenheid vinden, komen we hierop terug; we deelen schrijvers meening. K. S.

## Candidaats-examen

Geslaagd voor het Candidaats-examen de heer N. Bruin, Burg. van Oordtstraat 9, Ermelo.

## POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

## DE CRISIS VAN HET GEZAG

### in het bedrijfsleven (XVIII)

Alvorens verder te gaan, willen wij datgene, wat in de laatste artikelen van deze reeks aan de orde kwam over eigendom en rentmeesterschap nog even samenvattend beschouwen.

Voor de beantwoording van de vraag bij wien de zeggenschap berust over de aardse goederen, welke vraag tegenwoordig in het brandpunt der discussies is komen te staan, nu allerwegen wordt gesproken over en gepleit voor het recht van economische medezeggenschap voor den arbeider in loondienst in de onderneming, zijn wij begonnen met bij ons onderzoek terug te gaan, tot op de Scheppingsopdracht, welke God den mensch vóór den zondeval gaf.

Zooals wij reeds opmerkten ging de Heiland zelf er ons in voor, om in zaken rakende de aardse verhoudingen, de aanvaarding er van afhankelijk te stellen van de vraag, hoe het er mee in den beginne was gesteld. Het is nu bij dezen principieelen opzet, dat wij de Barthianen tegenover ons bevinden. Prof. dr. G. C. van Niftrik hield op 17 Maart j.l. een referaat tijdens de jaarvergadering van het Verbond van Protestantisch Christelijke Werkgevers in Nederland. (Of misschien moet ik zeggen: het Verbond van Protestantisch-Christelijke Werkgevers in Nederland. Laatstgenoemde schrijfwijze treft men aan op de binnenzijde van „De Werkgever”, het orgaan van dit Verbond, en eerstgenoemde op den buitenkant, beide keeren in den kop van het blad. In het eene geval is protestantsch bijvoegelijk naamwoord, in het andere bijwoord bij het bijvoegelijk naamwoord christelijk, hetgeen nogal verschil maakt. Dit zij terloops even opgemerkt.) Het referaat had tot titel: „Over liefde en recht. Beschouwingen over een Prot. Chr. Werkgeversorganisatie.” Wij citeeren uit het verslag van dit referaat uit het nummer van „De Werkgever” van 24 Maart het volgende: „Het neo-calvinisme argumenteert uit de schepping en verabsoluteert het verleden; de doorbraak-gedachte argumenteert uit het Koninkrijk Gods en verabsoluteert en idealiseert de toekomst.” Bij geen van beide wil prof. van Niftrik zich, blijkens dit verslag van zijn referaat, aansluiten. Hij kiest zijn positie noch in het verleden, noch in de toekomst, deze verabsoluteerend, doch in het heden, en zegt daarvan: „Staande in het heden, in het christelijk heden, ontmoeten wij Christus.” Het heden is dus „verabsoluteerd” in de Openbaring. Hoe wij ons in deze positie hebben te gedragen, geeft hij vervolgens op deze wijze aan: „Wij staan in het heden en van oogenblik tot oogenblik, van stap tot stap zullen wij hebben te vragen: „Spreek, Heer, Uw knecht hoort.” Nu erkent deze spreker wel, dat er ook moet zijn het handhaven van de continuïteit der wet, maar daar naast is er dan ook „das Gebot der Stunde”, de bekende Barthiaansche stelling, waar tegenover wij zouden willen stellen dat „die Stunde” of wel „Jede Stunde” er is voor „das Gebot”. Tegenover die stelling van dat aparte woord, dien bliksemstraal des

Geestes, voor den aparten mensch in de aparte concrete situatie geldt dat voor menschen, die ooren hebben om te hooren, Christus Zelf geen andere aanwijzingen geeft dan het tot den rijken man in de hel gesproken woord: Zij hebben Mozes en de Profeten: dat zij die hooren. (Lucas 16:29.)

Het is geen verabsoluteeren van het verleden, wanneer wij uitgaan van de Scheppingsordinantie, doch ook daarin een continueeren van de Wet Gods voor het menschenleven en dat der overige Schepping. Wij belijden dat God gisteren en heden en tot in alle eeuwigheid Dezelfde is, en wanneer wij Hem Zijn opdracht van Gen. 1:28 hooren handhaven in Gen. 9:1 en 2, dan wagen wij het niet Hem te zeggen: Wat doet Gij? Evenmin veronachtzamen wij de goede leerling van onzen Heidelberger Catechismus, wanneer deze, handelende over des menschen ellende, ook direct begint met terug te gaan tot op de Schepping en bij de handhaving van Gods recht ten opzichte van den gevallen mensch, deze gefundeerd acht in Gods goede Scheppingsdaad, Zondag 4.

Uitgaande van Gen. 1:28 nu bepaalden wij op grond van de Heilige Schrift den menschenlijken eigendom als een opdracht tot heerschappij over de Scheppingsgoederen, waarvan God de eenige en absolute Eigenaar is. Deze Scheppingsopdracht strekt zich allereerst voor ieder mensch uit over zijn lichaam en geest, welke Gods zijn, en voorts over zooveel van de Scheppingsgoederen, als God hem heeft toebedeeld. Ten aanzien van beide geldt, dat er door God verscheidenheid is gewild en ingesteld; in welke verscheidenheid zoowel van gaven en talenten bij den mensch zelf als van omvang en aard der hem toebedouwde Scheppingsgoederen zich Gods vrijmachtige Wil als Schepper en Onderhouder van het door Hem geschapene doet gelden. Wij achten de separatie in den eigendom, of m.a.w. den privaten eigendom, bij de Schepping gegeven. Na den zondeval vordert God in Zijn Wet de nadrukkelijke gestipuleerde eerbiediging van die door Hem gestelde separatie, in het 8e en 10e gebod. Zoo mag en moet er gesproken worden reeds bij de Schepping van „den rechtvaardige met het zijne”, om een woord van dr. K. Sietsma te bezigen in zijn „De Zelfrechtvaardiging Gods” (uitgave S. J. P. Bakker, Amsterdam). Ook van het leven na den zondeval, dat door Christus verlost werd, geldt wat dr. Sietsma in bovengenoemden preekenbundel over het boek Job opmerkt: „De rechtvaardige met het zijne, dat is met man, vrouw en kinderen; dat is met werk en positie; dat is op zijn plaats en in zijn levensverbanden; dat is met een omtuining rondom hem en rondom alles wat hij heeft; dat is met een mantel van heerlijkheid en eer en gerechtigheid bekleed; dat is omgeven door al wat God zijn knecht genadiglijk verleend heeft.” (blz. 20).

Wie positie kiest, gelijk wij doen in Gen. 1:28, heeft daarbij ook deze winst, dat hij in de verhouding van God

## OP EN OM 'T KERKPLEIN

## „Doen, wat des Kerkeraads is”

Onze kerken hebben voortdurend waakzaam te zijn op een dubbel front. Eenerzijds op dat der hiërarchie, anderzijds op dat van het independentisme.

In Gereformeerde Kerken dreigt de hiërarchie meestal in dien vorm, dat de „meerdere vergaderingen” Gods vrije kerken aan banden trachten te leggen door haar besluiten en handelingen en bindingen. Het is de hiërarchie, die het in het tweede lid van artikel 31 K.O. geformuleerde beginsel heeft geschrapt of gesteriliseerd. De meerdere vergaderingen werpen zich op als de voedsterheeren der plaatselijke kerken. Deze „gekken” hebben te prijzen, wat de „heeren” wijzen. Het recht om de besluiten der meerdere vergaderingen te toetsen en al of niet te ratificeren, wordt aan die kerken onteigend. En als naar de meening van zulke hiërarchisch geïnfecteerde classes en synoden de nood aan den man komt, dan aanzelen ze niet zichzelf de rechten aan te mistigen, die de Koning der kerk uitsluitend aan Zijn vrije kerken gegeven heeft; dan komt een classis, een synode „doen wat des kerkeraads is”.

In de vorige en in deze eeuw hebben onze kerken met dit hiërarchisch kwaad te strijden gehad en ze zijn een en ander maal den strik ontkomen.

Maar reden om op behaalde lauweren te rusten, is er niet.

Want juist het verleden toonde, hoe licht de vrije kerken in steen van bij haar vrijheid-in-Christus de wach te betrekken, zich weer ongemerkt en vrijwillig begeven onder het juk. Want het is helaas niet zoo, dat Barbortje alleen maar hangen moet, maar dat het domme Barbortje ook maar al te vaak hangen wil!

En ook het heden zou stof te over bieden om aan te toonen, dat tusschen het vrijgemaakte gras nog allerlei hiërarchische madelieven te vinden zijn.

Ook van het hiërarchisch kwaad geldt: „de zonde ligt voor de deur.” En van hen, die er tegen streden: „gij hebt nog ten bloede toe niet tegengestaan.” Het beest is waarlijk onder onzen greep niet dood-gebloed.

Maar ook van andere zijde dreigt er gevaar.

Er zitten hier en daar independentistische addertjes onder het vrijgemaakte gras.

Is het een eigenaardigheid van de hiërarchie, dat het het beginsel, uitgedrukt in het tweede lid van artikel 31 K.O. „tenzij het bewezen worde te strijden tegen Gods Woord” heeft overboord gezet, het independentisme heeft het beginsel, in het eerste lid van dat artikel geformuleerd, weggenomen: „Hetgeen met de meeste stemmen goedgevonden is, zal voor vast en bondig gehouden worden.”

Het independentisme kent geen „meerdere vergaderingen”, maar slechts conferenties van kerken. Tusschen die kerken aangegane accoorden, tusschen haar vrijwillig gemaakte afspraken kent het niet. En daarom ook geen bindende besluiten, zelfs niet onder beding van het „tenzij” van artikel 31 K.O.

Toch is dat slechts één der aspecten van dit Brownisme. Want de wortelzonde van het independentisme is niet, dat het geen „meerdere vergaderingen”, maar wel, dat het een soevereine gemeentevergadering kent. Die gemeentevergadering regeert de kerk. Niet de kerkeraad, de ouderling-schap, maar de samenkomst der geloovigen. Het independentisme huldigt in feite de leer van de volkssoevereiniteit in de kerk. (Dr. H. H. Kuyper). En dit independentistisch gevaar is voor onze Kerken acuut. Het gevaar, dat het ambt der geloovigen gaat „doen, wat des Kerkeraads is” en de leiding van het leven der (plaatselijke) kerk tracht te nemen.

Dat gevaar dreigt in de actie Bos.

Zoowel daar, waar een comité van geloovigen een spreker „van elders” laat komen om tégen „Oosterbeek” te spreken, als de kerkeraad „voor” is, als daar waar men „krachtens het ambt aller geloovigen” een spreker „van elders” laat komen, om vóór „Oosterbeek” te pleiten, waar een kerkeraad het besluit inzake samenspreking van de synode te Amersfoort ratificeerde. We kennen sprekers, die (in het eerste geval) geweigerd hebben tégen een plaatselijke kerkeraad in te gaan spreken. We kennen ook iemand, die in het tweede geval vóór „Oosterbeek” sprak tegen den Kerkeraad in.

Maar tot de Kerken zeggen we: Weest op Uw hoede.

Lant U ook van het independentistische hondje niet bijten. Ook niet wanneer de beet gecamoufleerd wordt onder den schoonen naam „krachtens het ambt aller geloovigen”. En nog minder wanneer ge het argument hoort gebruiken, dat het hondje anno 1944 zoo goede diensten gedaan heeft.

Want toen is dit beestje niet op pad geweest.

Het is nooit „het ambt aller geloovigen” om te „doen wat des kerkeraads is”. D. E. C.

— mensch — Scheppingsgoederen van den aanvang af de goede verhouding en rangorde in het oog heeft. God alleen is groot en gaat voorop. De mensch ontvangt de opdracht van zijn Schepper. De Scheppingsgoederen zijn aan den mensch toebedruwd. Met het oog op het handhaven van die goede relatie en rangorde hebben wij gewaarschuwd voor gevaarlijke leuzen als „de mensch meer waard dan goud”, en dexten Dagon van het voetstuk van Jes. 13:12, waarop hij was geplaatst, afgestooten. Deze leuze is het

publicatie van  
Studentencorps  
Theol. Hooge-



slagwoord van onzen tijd, met name in den mond van de woordvoerders van het C.N.V. Niet alleen dat mannen als Talma en prof. de Gaay Fortman en ds. Martens van Sevenhoven door deze gedachte gegrepen bleken met vele andere voormannen van het C.N.V., ook de tegenwoordige voorzitter van het C.N.V., de heer Ruppert, beriep zich in zijn rede bij de opening van de Kaderschool op deze zelfden tekst uit Jes. 13:12, toen hij zeide: „De mensch meer waard dan goud! — Dat is de overtuiging, die de Christelijke arbeidersbeweging leidde tot haar verzet tegen de leer, dat arbeid koopwaar is, en dat de arbeider slechts leverancier is van die waar. Dat is ook de overtuiging, die haar aanvuurde tot het verzet tegen het historisch materialisme, en het daarmee nauw samenhangende dogma van den klassenstrijd. En dat is voorts de overtuiging, die de Christelijke vakbeweging kracht gaf tot het verzet tegen een staat, die den arbeider tot een onmondig wezen wenschte te degraderen.” („Een mensch meer waard dan goud”, brochure C.N.V. „Christendom en Maatschappij”, uitgave Edececa, Hoorn, blz. 16).

Zooals men ziet is de jaren door nogal het een en ander aan de kapstok van dezen tekst uit Jes. 13:12 opgehangen. Alleen maar, deze tekst kan geen dienst doen als kapstok voor dezen inventaris. De tekst zegt ons immers, dat het met mensch en wereld op een catastrofe aangaat, waarbij een mensch in plaats van meer geacht te worden dan goud, vanwege de gerichten Gods, die op de aarde zijn, „geworden is als een verjaagde ree, en als een schaap, dat niemand vergadert” (Jes. 13:14a).

Tegenover die leuze „de mensch meer waard dan goud”, zoo enthousiast aangeheven in onze dagen door hen, die op marsch zijn op den weg naar „de nieuwe samenleving”, plaatsten wij Psalm 8. Daar keert Gen. 1:28 door David geloovig bezongen terug. De dichter plaatst God in het glansrijk middelpunt van zijn aanbiddende aandacht. Men leze eens wat prof. Schilder dienaangaande opmerkt in zijn „Om Woord en Kerk” (uitgave Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes, 1948), waarin ook is opgenomen zijn zondingsrede uit 1917 „Dat zij menschen zijn”, handelende over het laatste vers van Psalm 9: „O Heere, laat de heidenen weten, dat zij menschen zijn.” Wij lezen op blz. 128: „Niet het gewone woord, niet een neutrale term wordt hier gebezigd, maar het oorspronkelijke woord, dat „enoosj” luidt, is een aanduiding van den mensch in zijn

zwakheid, in zijn kleinheid. Het dult aan, dat de mensch, naar de zinrijke beeldende taal der Schrift, niet meer is „dan een druppel aan den emmer, een stofje aan de weegschaal”. Hier spreekt de bijbel dus niet van den mensch als een koning, een heerscher der Schepping; niet als van „zijne majesteit den mensch”, maar hij noemt hem als een in zichzelf onbeduidend wezen, die wegzinkt in het niet”. Prof. Schilder wijst dan ook op den door ons aangehaalden tekst uit Psalm 8: „O God, wat is de mensch, de kleine „enoosj”, dat Gij zijner gedenkt”, en herinnert aan teksten als Job 25:6, Psalm 90:3 en 2 Kron. 14:11, alsook aan het feit, dat de godvreesende Seth in de naamgeving van zijn zoon ENOS (enoosj) een openlijke uitspraak doet, dat Seths geslacht niet meedoet aan de menschvergoding (blz. 129).

De Schrift ziet de heerlijkheid van den mensch niet in hem als schepsel in zich zelf, maar daarin, dat God hem een weinig minder heeft gesteld dan de engelen, waarbij zij verklaart: „Gij doet hem heerschen over de werken uwer handen. Gij hebt alles onder zijn voeten gezet” (Psalm 8:7). De heerlijkheid van den mensch ligt in zijn opdracht, zijn levensroeping; en daarom is ook alleen uitsluitend deze lof betamelijk: O HEERE, onze Heere, hoe heerlijk is Uw naam op de gansche aarde!

Wanneer wij dan ook het edele goud metaal met iets in vergelijking willen betrekken, dat heerlijker is, dan doen wij er goed aan te luisteren naar dienzelfden dichter David, wanneer hij in den 19en Psalm tot deze belijdenis komt: „De ordeningen des HEEREN zijn waarheid, alle zijn recht, ja kostelijker dan goud, dan veel fijn goud” (in de vertaling van dr. A. Noordzij, Korte Verklaring, blz. 66).

Een waarlijk christelijk sociale actie, d.i. zulk een die niet luistert naar een „Gebod der Stunde”, maar naar het eeuwig blijvende Woord van God, zal dan ook niet meedoen aan het oprichten van den gouden standaard voor den mensch en dus ook niet de leuze „de mensch meer waard dan goud” in haar vaandel schrijven — want dat is de leuze, waaronder ook humanisme en heidendom optrekken. Haar vaste en blijvende richtsnoer zal zijn: DE ORDERINGEN DES HEEREN MEER WAARD DAN GOUD, JA DAN VEEL FIJN GOUD. En met dit woord staat zij alleen in deze wereld, door allen verlaten. Doch God is met haar.

P. GROEN.

## ZENDING EN EVANGELISATIE

# Hoe dacht Groen van Prinsterer over „Ecumenische” Zending? I

In 1797 werd het Nederlandsche Zendinggenootschap opgericht. Het Genootschap wilde, volgens art. 2 der statuten, een algemeen Christelijk genootschap zijn, „dat alleen ten doel heeft, om het ware en werkdadige Christendom, zooals het in de boeken des Ouden en Nieuwen Testaments is vervat en in de twaalf artikelen der Algemeene Christelijke geloofsbelijdenis is uitgedrukt, zonder bijvoeging van menschelijke leerbegrippen, eenvoudig en oprecht in de harten der menschen in te planten”. Uit dezen opzet blijkt de geest der tijden: men droomde van een grootste-gemeene-deeler-christendom; niet alleen hervormden, maar ook lutherschen en doopsgezinden werkten mee. Doch hoewel men zijn uitgangspunt niet koos in de gereformeerde belijdenis — de gedachte aan kerkelijke zending lag nog ver —, wilde men wel het rationalisme uitsluiten. Art. 6 luidde immers: Het Genootschap bestaat uit leden en begunstigers. Het wenscht zich in allen, die tot hetzelfde toetreden, medearbeiders, die gedrongen worden en onderling verbonden zijn door het geloof des harten in den Heer Jezus Christus, als den goddelijken Verlosser, die voor de zonden heeft geleden, Hij onrechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zoude brengen, en door de daaruit voortvloeiende liefde jegens God en elkander, naar den inhoud van het evangelie.

Het verval der Kerk moest er wel toe leiden, dat ook het modernisme hoe langer hoe meer in de geleerden van het Nederlandsche Zendinggenootschap (N.Z.G.) indrong. De grondslag werd niet langer gehandhaafd. Vele bestuursleden geloofden niet meer in de zinspreuk: vrede door het bloed des Kruises. Het bederf der kerk bleek ook hier het bederf der vrije organisatie te zijn. Tengevolge daarvan gingen vele rechtzinnigen buitenlandsche zendingscorporaties steunen, b.v. die van Basel, Barmen. Groen van Prinsterer schreef in 1847 op verzoek een brochure ter aanbeveling van het Parijsche Zendinggenootschap, dat in Z.-Afrika werkte, bij zijn geestverwanten. Hij voerde hierin verschillende argumenten tegen het N.Z.G. aan. Het trad te slap op tegen de regeering, die het mohammedanisme niet onwelgevallig wilde zijn. De oogst was schraal. Maar bovenal: het was niet meer getrouw aan zijn zinspreuk „In de mogelijkheid van het vermoeden, ligt hier de genoegzaamheid van het bewijs.”

Natuurlijk ontstond heftige verontwaardiging in het kamp van de voorstanders van het N.Z.G. Groen achtte zich geroepen op deze reactie, die zich ook in geschriften uitte, te antwoorden. In 1848 „tusschen den Februarijstorm en de Maartsche buien, dus op een bij uitnemendheid ongunstig tijdstip”, terwijl de revolutie in Parijs en elders oplaste, schreef hij een apologie: **Het Nederlandsche Zendinggenootschap**. In dit geschrift, waarop hij warme adhaesie van Da Costa ontving, liet hij zich — naar hij later schreef in 1871 — meer dan gewoonlijk over menig punt, dat hem ter harte ging, uit en liet „aan verontwaardiging over Evangelie-wegrijfing, onder Evangelische leus, den vrijen loop”. Groen, de beheerschte Groen,

heeft zich in deze brochure eens vrijmoedig uitgesproken. In 1838 gaf hij deze destijds onopgemerkte brochure opnieuw uit. Toen zal er wel meer belangstelling voor geweest zijn. Immers in 1838 scheidden velen zich af van het N.Z.G. en stichtten de Nederlandsche Zendingvereniging; in 1859 ontstond de Utrechtsche en in 1861 de Nederlandsche Gereformeerde Zendingvereniging.

Kennisname der historie kan ons vaak ongemeeen troosten en sterken. Want al herhaalt de historie zich niet, binnen haar zien we wel steeds dezelfde verschijnselen optreden. We zien satan strikken spannen; we zien velen compromissen sluiten; maar we zien ook Christus, in het gisteren Dezelfde als in het heden: Hij opent de oogen en laat Zijn gezanten de nevelgordijnen scheuren. Daarom, als we Groens geschrift lezen, is het ons, als was het niet honderd jaar geleden, maar thans geschreven. Groen blijkt zich tegen dezelfde geestesstrooming te verzetten, die zich thans veelzins openbaart in de ecumenische beweging. Telkens blijkt hij redeneeringen te bestrijden en toestanden te hekelen, waar ook thans de wereld van vol is. We willen op enkele punten wijzen.

## 1. Toonziekte.

Deze kwaal treedt vandaag epidemisch op. Wie tot bekeering oproept, krijgt de vraag te hooren, of hij niets beters te doen heeft dan dergelijke farizeese sectarische taal te uiten. Bovendien krijgt men den raad om niet zoo rechtlijnig en scherp te spreken, vooral tegen broeders niet; om maar eens wat breeder te worden en op te passen voor negativisme, absolutisme en bewustzijnsvernaauwing.

In Groens tijd ondergingen zij, die vasthielden aan de belijdenis en oproepen tot terugkeer naar het evangelie, hetzelfde lot: „Men noemt hen dweepers, fijnen, Protestantsche Jezuïten, beroerders van Kerk en Staat, die men wantrouwt en tegenwerkt en afweert, en in Tijdschriften en Romana, als twistzieke dwazen, als zedeloze huichelaars ten toon stelt” (Het Nederlandsche Zendinggenootschap, 2e druk, Amsterdam, 1858, blz. 71, waaruit we ook in het vervolg zullen citeren). „Er zijn mannen, ... die elke verwijzing naar het „wat dunkt u van den Christus?” voor eene schroomelijke onvoorzichtigheid houden, en door wie elk bezwaar tegen het gezamenlijk werken naar strijdige beginsels, op rekening van hoogmoed en liefdeloosheid gesteld wordt” (blz. 73). Wanneer men aan hen dezelfde vraag stelt t.a.v. van het N.Z.G., zullen deze menschen, die voor geloovigen willen doorgaan „te dezen opzichte met de ongeloovigen eenstemmig”, „over de kleingeestigheid zich beklagen, waarmee zij in eene Christelijke instelling den echt-Christelijken zin van ootmoed en verdraagzaamheid miskent” (blz. 73/4). „Wanneer wij daartegen naar eenig blijk van Evangelische belangstelling omzien, spreekt men van Calvinistische eigenzinnigheid, van Dordtsche Kerkleer, van gehechtheid aan spreekwijzen en vormen, aan titel en lota; ongeveer alsof het om een kinderachtig twisten over bogten en plooiën van een kleed te doen was,

terwijl leven en dood op het spel is” (blz. 135). „Vanneer enkelen zich niet voegen in deze lijdelijkheid ten aanzien van hen die, in de Kerk, de Kerk wederrechtelijk bestrijden, dan wordt hun misnoegen en ijver als overdreven, onbedachtzaam, voorbarig, hoogmoedig, liefdeloos, onvoorzichtig, verderfelijk uitgekreten, en, bij smaad vanwege de vijanden der waarheid, wordt smaad vanwege haar vreesachtige vrienden gevoegd” (blz. 135).

Wat antwoordde Groen op deze ons zeer bekend in de ooren klinkende betichtingen van vriend en vijand? We vinden bij hem de verwijzing naar de strenge taal der Schrift in Gal. 1:6-9, 4:16, II Joh. 10, Matth. 10:34. Niet alles, wat zich christelijk voordoet en zending drijft is evangelisch. „Ik heb de onmisbaarheid bewezen van een waarborg dat het Evangelium Gods, niet der menschen, aan Helden zou worden overgebracht, en ik heb dit gemotiveerd door te wijzen op het heillooze der verkondiging, wanneer de blijde boodschap onecht is. Wat vindt men hierin dat hard, onchristelijk, uit de hoogte verdoemen mag worden genoemd?” (blz. 89). „Verdraagzaamheid van wanbegrippen, als de waarheid alleen regt heeft, is aan verlooehening van eigen belijdenis gelijk” (blz. 139).

## 2. Parade-christendom.

Zij, die aan toonziekte lijden, zijn zelf vaak overtuigde christenen. Er zijn zeer gevoelige naturen onder. En menigeen publiceert stichtelijke lectuur. En evangeliseert. In Groens tijd werd de boekenmarkt haast overvloedig met een menigte boeken vol stichtelijk proza en dierbare poëzie. Voorts waren er boeken over het zedelijk leven, verslagen over allerlei filantropisch werk, over zondingswerk. Verheugde Groen zich er niet over, dat door velen van deze gemoedelijke schrijvers, die niet van modernisme reppen, het evangelie-zaad werd uitgestrooid? Neen, hij achtte dit juist een van „de bedroevende verschijnselen” zijner dagen. „Ik ben overtuigd dat het nut dezer geschriften grooter zou zijn, indien daarin op elke behoefte der Gemeente, op de verledingen waaraan zij, ook van de zijde der leeraars van wanbegrippen, bloot staat, meer opzettelijk gelet werd.” Dit kleurloos-stichtelijk schrijven gelijkt op „de handelwijs van den krijgsman die, terwijl de bresse bestormd wordt, in een afgelegen deel der stad zijne glansrijke wapenrusting vertoont, of ook van den Veldoverste, die met de troepen heen en weer paradeert, in dier voege dat de slag wordt ontweken en de vijand ongemoeid in het midden des Lands post vat en behoudt” (blz. 143/4). Met alle kracht keerde Groen zich tegen deze stichtelijke schrijvers, die paradeerden, en niet attaqueerden. Paradeerden, met een gebroken gewoortje. Laten zij zorgen paraat te zijn!

„De belijdenis waartoe men wordt geroepen, staat telkens met den aard der tijden waarin men leeft, in verband. Het belijden, waarin de kracht des Christelijken geloofs zich openbaart, ligt niet altijd in het getrouwelijk opzeggen van al de Artikelen des geloofs; niet altijd in een onvoorwaardelijk onderschrijven van de Symbolische Schrift; zelfs niet in eene prediking waarin geen enkel woord aangetroffen wordt dat den meest regtzinnigen keurmeester ergeren zou. Het belijden is het uitkomen voor de waarheid op het punt waar de verdediging bezwaar heeft, waar het belijden met lijden vergezeld is” (spatiëring van mij, v. d. W.). „Door zoodanig belijden alleen is het dat de Kerk wordt behouden en dat de waarheid, in den strijd zelve telkens ontwikkeld en bevestigd, over de dwaling, in de veelsoortigheid van haar vijandige vormen, triumfeert. Altijd ééne waarheid is er, wier belijdenis, terwijl men aan de gansche waarheid vasthoudt, speciaal belang heeft; tegen Arius de Godheid van den Heer; tegen Pelagius de vrije genade; tegen de Roomsche Kerk de rechtvaardiging door het geloof alleen; tegen de Remonstranten de Souvereiniteit Gods. Ten aanzien telkens van die waarheid, is pligtsbetrachting en moedbetoon aan de orde van den dag. Zoudt gij de onversaagtheid roemen van den wachter, die overal bij de hand is, behalve waar de vijand zich bevindt? Zoudt gij hoogen dunk hebben van de opreghtheid en ijver van hen die in elk gevaar der Kerk met de meeste vrijmoedigheid uitkomen voor alle waarheden, met uitzondering der ééne welke bedreigd wordt? Breng dit over op onzen tijd” (blz. 139, 140).

## 3. Irenische interpretatie-zwandel.

Wil men irenische of ecumenische samenwerking tot stand brengen, dan is het aangewezen middel daartoe: een rekbare formule opstellen, en die als gemeenschappelijke grondslag aanvaarden. Maar dit is eigenlijk nog niet genoeg. Er hoort nog bij de verklaring, dat de wijze waarop de grondslag-formule uitgelegd wordt er minder toe doet, dat het aan de verantwoordelijkheid van ieder wordt overgelaten om te beslissen, of hij op dien door hemzelf geïnterpreteerden grondslag kan samenwerken. We zien iets dergelijks vandaag bij den Wereldraad van Kerken, die verklaart dat de grondslag „Christus als God en Zaligmaker” geen toetssteen is om het geloof van kerken en personen te beoordeelen. Er zijn ook Nederlandsche Kerken, waarin een vervangingsformule van 1946 op alle mogelijke wijzen kan uitgelegd worden; waarin deze formule ook geen toetssteen voor zuiverheid van leer meer is.

In het N.Z.G. was de situatie zoo geworden, dat ieder met de basis-formule deed, wat recht was in zijn oogen. In 1864 (nadat velen reeds het Genootschap verlaten hadden!) werd openlijk uitgesproken, dat ieder vrij was in de interpretatie van art. 2 en 6. De eenheid werd gezocht niet in de belijdenis, maar in het gemeenschappelijk (?) doel. Aan ieders geweten was het overgelaten te oordeelen, of hij met de zinspreuk „vrede door het bloed des kruises” kon instemmen.